

BURSALI RAHMÎ DİVANİ'NDA POETİK UNSURLARLA İLGİLİ BENZETMELER

Zafer TOPAK*

Öz

Bu çalışmada, Bursalı Rahmî Divanı'nda yer alan şiir, şair, belâgat, anlam, fikir gibi poetik unsurlarla ilgili benzetmelerin şairin poetikasına katkıları gösterilmeye çalışılmış, bu araştırma üzerinden aynı zamanda divanlardaki poetik benzetmelerin şair poetikaları açısından taşıdığı öneme dikkat çekilmek istenmiştir. Yapılan Divan incelemesi sonucunda, Rahmî'nin poetik benzetmelerinin daha çok kasidelerinin fahiye bölümünde ve gazellerinin mahlas beyitlerinde yer aldığı görülmüştür. Onun poetik benzetmeleri çoğunlukla şiir ve şairliğinin özelliklerine dair olmakla birlikte şairin, anlam, belâgat, fikir gibi poetik unsurlarla ilgili de benzetmeler vardır. Rahmî'nin, şiirle ilgili benzetmeleri arasında "akarsu, deniz, bahçe, gül, inci, mücevher, ses, şeker, ülke" gibi unsurları görürken şairle ilgili olarak "bahçıvan, dalgıç, yüzücü, sihirbaz, bülbül, doğan, papağan, padişah" gibi unsurları görmek mümkündür. O, ayrıca şiirin anlam özellikleriyle ilgili olarak "ülke, deniz, gül, kadeh, kuş" benzetmelerine yer verirken belâgatla ilgili olarak "bahçe, gül" benzetmelerine yer vermiştir. Rahmî, şiir ve şair anlayışına dair kimi zaman doğrudan tespit ve değerlendirmelerde bulunurken kimi zaman da bu poetik benzetmeler üzerinden görüş belirtmiştir. Bursalı Rahmî'nin, poetik unsurlar bağlamında yaptığı benzetmeler hem onun hem de klasik şiirin poetikasına yönelik çalışmalar için önemli veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bursalı Rahmî, Poetika, Klasik Türk Şiiri, Klasik Türk Şiiri Poetikası, Poetik Benzetmeler.

SIMILES RELATED TO POETICAL ELEMENTS IN BURSALI RAHMÎ DIVAN

Abstract

In this study, similes related to poetic elements such as poetry, poet, rhetoric, meaning and idea in Bursalı Rahmî's Divan were identified and the contributions of these similes to the poet's poetics were tried to be shown. With this study, based on the example of Bursalı Rahmî Divan, it is aimed to draw attention to the importance of poetic similes in divans in terms of poet poetics. As a result of the Divan examination, it was seen that Rahmî's poetic similes were mostly included in the fahriye section of the odes and the pseudonym couplets of the ghazals. Among Rahmî's similes regarding his poems, he sees elements such as "stream, sea, garden, rose, pearl, jewel, sound, sugar, country", while regarding his poetry, "gardener, diver, swimmer, magician, nightingale, falcon, parrot, sultan" it is possible to see elements such as. He also included the similes of "country, sea, rose, glass, bird" regarding the meaning features of his poems, while he included the similes of "garden, rose" regarding rhetoric. The similes made by Bursalı Rahmî in the context of poetic elements provide important data for studies on his poetics and the poetics of classical poetry.

Keywords: Bursalı Rahmî, Poetics, Classical Turkish Poetry, Classical Turkish Poetry Poetics, Poetic Similes.

1. GİRİŞ

Asıl adı Pîr Muhammed olan Rahmî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmezken eldeki bazı verilerden hareketle onun 1516-18 yıllarında doğmuş olabileceği tahmin edilmektedir. Aslen Bursalı olan şairin, Rahmî mahlasını almasının gerekçesi olarak âşıklara duyduğu merhamet gösterilmiştir. Şairin babasının, Nakkaş Bâlî adındaki meşhur nakkaş olduğu belirtilir. Rahmî, sağlam bir medrese tahsili yaptığı gibi me'ânî, beyân, bedî gibi edebî ilimleri de öğrenmiştir. İlk gençlik yıllarından itibaren güzel şiirler söylemeye başlayan şair, İstanbul'a geldikten sonra döneminin meşhur devlet adamlarından İskender Çelebi'nin,

İbrahim Paşa'nın ve nihayet Kanunî Sultan Süleyman'ın ilgisini çekmiş, onların iltifat ve caizelerine mazhar olmayı başarmıştır. O, sadece şiirde gösterdiği başarıyla değil aynı zamanda babasından öğrendiği nakkaşlığıyla da dikkatleri çekmiştir. Bu dönemde medrese tahsilini tamamlayıp müderris olmanın yollarını arayan şair, zor da olsa 1562-63 yıllarında Bursa-Yenişehir'deki yirmi akçeli medreseye müderris olarak tayin edilir. Burada ancak birkaç yıl görev yapan Rahmî, 1567-68 yıllarında Yenişehir'de vefat etmiştir ve kabri de buradadır (Erişen, 1990: 1-15; Erdoğan, 2017: 4-24; Tıgılı, 2006: 4-9).

Rahmî'nin edebî kişiliği ve sanatına dair değerlendirmelerde bulunan temel kaynaklarda onun genç yaşta şiire başladığı ve şöhrete kavuştuğu, sağlam bir şairlik kabiliyetine sahip olduğu, döneminin seçkin ve önde gelen şairleri arasında yer aldığı, şiirlerinin çok sevildiği, genç-ihiyar her yaştan insanlar tarafından ve her mecliste okunduğu, beğenilen ve sâhirâne bir şair olduğu, nazım türlerinde başarılı olduğu hâlde özellikle mesnevîde Hilâlî, gazelde Hayalî, kasidede İsmail-i İsfahanî ve Selmân-ı Sâvecî kadar başarılı olduğu, sevgiliden söz eden âşıkâne gazeller yazdığı, belâgat ve fesâhat içeren şiirlerinde akıcı bir üslubun ve nefis manaların olduğu vb. övgü dolu ifadeler yer alır (İsen, 2017: 141; Canım, 2018: 237; İpekten vd., 2017: 169; Kılıç, 2018: 587-588; Solmaz, 2018: 161; Sungurhan, 2017: 380-381).

Şiirlerinde edebî sanatları ustalıkla kullanan Rahmî, rindâne ve özellikle âşıkâne tarzda yazdığı şiirlerle tanınmış, kuvvetli edebî kültürü ve kabiliyeti ile klasik şiir geleneğini güzel bir şekilde yansıtan şiirler yazmıştır. Bu sebeple Rahmî'nin şiirlerinin konusu genellikle aşk, aşkın verdiği sıkıntılar, ayrılık, hasretlik, sevgili ve onun güzellik unsurları olmuştur. Şiirini gereksiz uzatmalardan uzak tutmaya çalışan şair, gösterişten uzak, sade ve samimi bir dille yazma çabasında olmuştur. Şiirlerinde tasavvufî unsurlara yer veriyor olsa da bunlar estetik kaygıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. 16. yüzyılın genç yaşta şöhrete kavuşmuş

bu şairinin Divan'ı ve Gül-i Sad-berg, Şâh u Gedâ, Yenişehir Şehrengizi'nden oluşan üç mesnevisi vardır (Birici, 1996: 13; Erdoğan, 2020).

Sanatı ve şiiri hakkında övgü dolu ifadeler kullanılan Rahmî'nin kendisi de Divan'ında şiirinin ve şairliğinin özellikleriyle ilgili önemli tespit ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Şair, bu düşüncelerini kimi zaman doğrudan kimi zaman da poetik benzetmeler aracılığıyla ifade etmeyi tercih etmiştir. Bu sebeple Rahmî'nin poetik benzetmelerini, bir başka ifadeyle klasik şairlerin poetik benzetmelerini sadece teşbih sanatının örneği olarak görmenin ötesinde onların poetik düşünce dünyalarının yansımaları olarak görmek gerekir.

2. ŞİİRLE İLGİLİ BENZETMELER

Klasik Türk şiirinde sık kullanılan edebî sanatların başında belki de teşbih sanatı gelir. Bu sebeple neredeyse her beyitte bir veya birkaç benzetmeye rastlamak mümkündür (Öztoprak 2005: 108). Teşbih, “aralarında çeşitli yönlerden benzerlik kurulabilen iki şeyden benzerlik itibariyle zayıf olanı kuvvetli olana benzetmek” olduğuna göre bu sanatın etkili olması da teşbihin doğru, doğal, açık ve ilintili olmasına bağlı görülmüştür (Külekçi, 1995: 30-31).

Klasik Türk şiirinin temsilcileri, şiirleriyle ilgili yapmış oldukları tanıtma ve değerlendirmelerde büyük oranda teşbihten yararlanmışlardır. Bu teşbihlerin çoğu soyut ve genel beğenileri, çağın ortak anlayışlarını yansıttığı gibi kimi zaman da şairin şiir hakkındaki eğilimini de gözler önüne serer (Tolasa, 1982: 33).

2.1. Akarsu

Akarsu veya Farsça karşılığıyla âb-ı revân terkibi, klasik şiirde daha çok benzetme unsuru olarak kullanılır. Uzayıp gitmesiyle sevgilinin saçı, parlaklığıyla sevgilinin yanağı, kimi zaman da âşığın gözyaşı akarsuya teşbih edilir (Pala, 1995: 16). Aşağıdaki beyitte Rahmî, şiirindeki hoşluk ve güzelliği akarsu benzetmesi

üzerinden açıklar ve bu tarz şiirlerinin çer çöp kabilinden değersiz şiirlerle bir tutulmasına gönlü razı olmaz:

*“Şi’r-i Rahmî ki letâfetde akar su gibidür
Hâşe li’llâh ki berâber ola hâşâk ü hasa”** (G. 194/6)

2.2. Arsa/Meydân

Klasik Türk şiirinde şairler, arsa ve meydan gibi toprakla ilgili unsurlar ile şiirleri arasında benzerlik ilgisi kurduklarında bu benzetmelerle çoğunlukla şiirlerindeki anlam genişliği, yenilik, özgünlük, farklılık vb. özelliklere işaret ederler (Topak, 2020a: 199). Rahmî de müderrislik talebinde bulunmak için Şehzade Selim’e sunduğu bir kıt’asında şiiri arsa ve meydana, şairi de pehlivana benzetmiştir. Nice pehlivanın bu şiir arsasında kılıçla yol aldığını belirtirken kendisinin ok ile menzil alacağına dikkat çekerek onlardan farklılığını vurgulamıştır:

*“Arsa-i nazm içre nice pehlevân
Kıldı kat’-ı merhale şemşîr ile
Serverâ Rahmî de bu meydânda
Menzil alursa ‘aceb mi tîr ile”* (Kit’a 3/1-2)

2.3. Bahâr

Yaygın şekliyle 21 Mart’tan 22 Haziran’a kadar süren mevsim şeklinde tanımlanan bahar kelimesinin Ferheng-i Şu’ûr’de on dört anlamı verilir: “1. Marûf, fasl-ı Rebî’ (Bahar mevsimi). Evvel-i faşl-ı nevbahâr dahi derler. 2. Berg-i

* Bu çalışma kapsamında seçilen beyitler “Erdoğan, M. (2017). *Bursalı Rahmî Divânı*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0> eserinden alınmıştır. Beyitlerden sonra parantez içinde verilen kısaltmalardan, “K” kasideyi, “G” gazeli, eğik çizgiden önceki sayı manzumenin, sonrasındaki ise beytin numarasını karşılamaktadır. Ele alınan konu kapsamında beyitler ilgili paragraflarda anlamca açıklandığından beyitlerin ayrıca nesre çevirileri verilmemiştir.

dirahta (ağaç yaprağına) derler umûmen. 3. Nârenc ve turunc ağacının yaprağına derler husûsen. 4. Şükûfeye derler umûmen, turunç şükûfesine derler husûsan. 5. Bütgedeye dahî bahâr derler. 6. Bir âteşgede isimdir. 7. Yükün bir dengine derler. 8. Bir nev' güldür, gâv-çeşm derler. 9. Türkistân'da bir meşhûr hânenin isimdir. 10. Sarı güle bahâr derler. 11. Bir nev' güldür, bahâr derler. 12. Münakkaş (nakışla süslenmiş) ev manasındadır. 13. Bir cezîre (ada) isimdir. 14. Hindistânda bir hittanın (memleketin) adıdır" (Yılmaz, 2019: 745).

Klasik Türk şiirinde çok çeşitli kullanımları görülen baharın, sevgilinin güzelliği (hüsn) ile de benzerlik ilgisi kurulmuştur. "Bahâr-ı hüsn" terkihiyle de tazelik ve güzellik bakımından kemâle ermiş bir sevgili kastedilir (Yılmaz, 2011: 190). Rahmî, aşağıdaki beytinde şiiriyle bahar arasında bir benzerlik ilgisi kurarken sevgilinin güzelliğinden de yararlanır. Sevgilinin güzelliği nasıl ki her vakit ayındır, güzeldir ve bu güzellik değişmez; onun şiirleri de her zaman baharı yaşar/her zaman çiçek açar/her vakit açan çiçekler gibidir. Bu şiirler ise şairin, gül bahçesini andıran şairlik kabiliyetinde oluşmuştur ve mânâ gülleriyle doludur:

"Gülşen-i tab'unğda açılmış ma'ânî gülleri

Hüsn-i dil-ber gibi şî'rüñ Rahmiyâ her dem bahâr" (G. 42/7)

2.4. Bahâristân (bağ, bahçe)

Sözlükte (Devellioğlu, 2013: 73) "ilkbahar mevsimi, yeşil ve çiçekli yer (bahçe, çayır gibi)" anlamlarına gelen bahâristân kelimesi, klasik şiirde sözlük anlamıyla kullanılmakla birlikte bazı durumlarda da teşbih, tevriye, telmih, tenasüp, cinas sanatları çerçevesinde Câmî'nin meşhur eseri Bahâristân'ı ve Sa'dî'nin Gülistân ve Bostân'ıyla birlikte kullanılmıştır (Tuğluk, 2016: 54). Rahmî, bir beytinde bahâristânı şiirin benzetileni olarak kullanırken Câmî'nin Bahâristân'ına ve Sa'dî'nin Gülistân'ına da hatırlatmada bulunur. Onun şiirleri, şiir bahçesini

öylesine süslemiş, öylesine görülmeye değer hâle getirmiştir ki Sa'dî bile bu gül bahçesini seyretse oranın bülbülü olmak isteyecektir:

*“Bahâristân-ı nazma şöyle virdüm zîb ü zînet kim
Ola bir bülbülü seyr itse Sa'dî bu Gülistânı”* (K. 1/32)

2.5. Bahr (Deniz)

Klasik Türk şiirinde şairler, şiirlerinin boyutlarını anlatmak istediklerinde deniz benzetmesini yaygın olarak kullanırlar. Bu benzetme ile daha çok şiir dünyalarının genişliğini, şiirlerinin orijinallik ve geniş hayal güçlerini, diğer şairler karşısındaki üstünlüklerini, sanat dünyalarını anlatırlar (Bayram, 2016: 11).

Rahmî, bir kasidesinde şiiri denize, kendini de dalgıca benzetir. Bu dalgıç, şiir denizinden çıkardığı incileri memduhunun ayağına saçmak (ona sunmak) ister. Şair, bu benzetmesiyle şiirlerinin inci kıymetinde olduğuna dikkat çeker:

*“Pâyüñe nisâr itmek için geldi kapuğa
Gavvâs-ı dür-i bahr-i sühan Rahmi-i şeydâ”* (K. 13/26)

Dünyada şiir denizine dalmak isteyen dalgıç her ne kadar çok olsa da Rahmî'den başkası oradaki gizlenmiş şiir incilerini çıkarmaya muktedir olamamıştır:

*“Buhûr-ı nazma cihânda egerçi çok gavvâs
Kimesne irmedi Rahmî bu dürr-i meknûna”* (G. 190/5)

2.6. Dâne

Dâne kelimesi sözlükte “tane, adet, parça, pare; bazı bitkilerin tohumu, tohum, habbe” vb. anlamlara gelecek şekilde kullanılır. Dünyayı bir harman yerine benzeten Rahmî, şiirlerini bu harmanda sevgilinin benlerinin vasfını taşıyan bir taneye benzetir. O, bu ifadeyle hem şiirlerinin biricik ve teklğine hem de

sevgilinin güzelliğine güzellik katan benlerine benzediğine dikkat çeker. Hâl böyle olunca şairin “benim benzerim yoktur” demesi tuhaf karşılanmamalıdır:

“Ferîdem dirse lâyık hırmen-i dehr içre Rahmînün

Bu şî’ri vâsf-ı hâl-i yâr ile bir dânedür şimdi” (G. 209/5)

2.7. Dürr (İnci)

Arapça “dürr, lü’lü, leâlî”, Farsça “incû, mürvârîd” olarak adlandırılan inci, denizden çıkartılan cevherlerin en değerli, en yüce parçası olarak nitelendirilmiş; parlaklık, güzellik, beyazlık, yuvarlak ve şeffaflık özellikleriyle klasik şiirde genellikle şairin şiiri, âşîğin gözyaşı, sevgilinin dişleri ve teri, yağmur taneleri vb. için bir teşbih unsuru olarak kullanılmıştır (Demirli, 2004: 243; Yılmaz, 2008: 25).

Şiirlerinin kıymetli oluşunu vurgulamak için onları bir beytinde inciye benzeten Rahmî, devrinde bu incilere kıymet verilmediğini düşünüyor olsa gerek ki kendi kendine “Dalgıç olup şiir incileri için irfan denizine dalmana gerek yok, zira artık senin inci kıymetindeki şiirlerinin değeri bilinmiyor.” diyerek telkinde bulunur:

“Dürr-i nazmuñ kıymeti yokdur ma’ârif bahrine

Rahmiyâ gavnâs olma gevher-i eş’âr içün” (G. 155/6)

2.8. Gevher (Cevher, Mücevher)

Kıymetli taşlar; az olmaları, güç temin edilmeleri, taşıdıkları düşünülen güçleri, oluştukları yerler, çeşitleri, renkleri vb. birçok özelliği ile insanların ilgisini çekmiştir. Bu taşlara, taşıdıkları özellik ve güzellikleriyle klasik şiirde çokça yer verilmiş; birçok şair, şiirinde yer verdiği ve değerli gördüğü unsurları bu değerli taşlara benzetmişlerdir. Bilindiği gibi değerli taşlar için genellikle gevher veya cevher adı verilir ve bu kelime sözlükte “bir şeyin aslı, maya, mücevher” gibi anlamlara gelir (Öztoprak, 2005: 108; Kutlar, 2005: VII, 1; Kaya, 2012: 164).

Rahmî, mücevher kıymetindeki şiirlerinin, kervanlar aracılığıyla taşınan mallar gibi diyar diyar dolaştığını söyleyerek onların her tarafa yayıldığına işaret eder:

*“Metâ’-ı kelâmum şu gevher misâli
Gider kârbân ile kişver-be-kişver”* (K. 2/35)

Bir başka beytinde “Ey Rahmî, ehil olmayanlar (sanattan ve şiirden anlamayanlar) senin şiirlerini görüp beğenmezlerse dert değildir ki mücevher bazen toprağa düşer.” diyen şair, kendi şiirlerini yine mücevher kıymetinde görmekle beraber bu şiirlerin ancak doğru kişilerin eline geçmesi hâlinde kıymetinin anlaşılacağı kanaatindedir:

*“Gam degül nazmuñ görüp nâ-ehl kılmazsa pesend
Gâh olur kim hâk-i râha Rahmiyâ gevher düşer”* (G. 74/7)

2.9. Gonca, Gül, Gülşen

Klasik Türk şiirinde şiir, nazm, söz, güftâr, suhan, kelâm, lafz vb. poetik kavramlara dair şairler bir özelliği teşbih yoluyla ifade etmek istediklerinde çiçekleri özellikle de gülü çokça kullanırlar. Gülü renk, koku, güzellik, tazelik, nazlı oluş vb. özellikler bakımından şiirleriyle ilişkilendiren şairler, şiirlerinin özelliklerini böylece daha güçlü anlattıklarına inanırlar (Bayram, 2007: 211-212).

Rahmî, Kanunî'ye sunduğu bir kasidesinde şiirlerini şahlar şahına sunmayı “şiirin gül bahçesinden derlediği taze gülleri cennete iletmek” şeklinde düşünerek genel anlamda şiiri bir gül bahçesine, kendi şiirlerini ise bu bahçenin taze güllerine teşbih etmiş ve onları, sultanın makamına layık görmüştür:

*“Ben ol bâgbânem bu bâg içre dâyim
Sühan gülşeninden dirüp tâze güller”* (K. 2/39)

“Kelâmum şehenşâha ‘arz eylemeklik

Cinâna iletmek gibidür gül-i ter”

(K. 2/40)

Şair, bir başka beytinde “Gönül ehli olanlar senin bu yeni tertip ettiğin Divan’ını gördüklerinde şiirin gül bahçesinde yetişen bir goncaya benzettiler.” demek suretiyle yine şiiri gül bahçesiyle kendi şiirlerini ise bu bahçenin yeni açmakta olan goncasıyla irtibatlandırır:

“Gülşen-i nazm içre teşbîh itdiler bir goncaya

Ehl-i diller Rahmiyâ bu tâze dîvânıñ görüp”

(G. 13/5)

2.10. Helva

Helva, Arapça “tatlı” anlamına gelen “hulv”den türemiş olup çoğulu “hulviyyât”tır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi ve Osmanlı mutfak kültüründen bahseden eserler incelendiğinde un, nişasta, yağ, bal ya da şekerden yapılan tatlılar için genellikle “helva” kelimesinin kullanıldığı görülecektir. Daha sonraki dönemlerde helvanın anlam alanı ve yapıma şekli daralmış ve şeker, yağ, un veya irmikle yapılmış tatlılar karşılığında kullanılır olmuştur. Helvanın Osmanlı mutfağında önemli bir yeri vardır ve saray mutfağının bir bölümünün adı “helvahane” olarak adlandırılmıştır. Helva ayrıca, her çeşit helvanın ikram edilebildiği “helva sohbeti” adı verilen bir kültürel ortamın oluşmasında ve adlandırılmasında etkili olmuştur (Yılmaz ve Akman, 2019: 464; Kara, 2019: 75).

Türk kültüründe böylesine önemli bir yere sahip olan helva, klasik Türk şiirinde çeşitli yönleriyle ele alınmakla birlikte sevgilinin güzellik unsurları için bir benzetilen olarak da görülür. Rahmî, aşağıdaki beytinde şiirindeki tatlılık ve hoşluğu anlatmak için onu helvaya benzetir, böyle düşünmesinin gerekçesini de sevgilinin dudaklarının vafını andıran bir anlatım sergilemesine bağlar. Ona göre, bu niteliklerde söylenen bir şiir güzeller tarafından âdeta kapışılacaktır:

"Lebûñ vasfında bir şîrîn gazel didüm bugün cânâ

Güzeller birbirinden kapışurlar sanki halvâdur"

(G. 87/4)

2.11. Kand (Şeker)

Pala, kand kelimesiyle ilgili olarak "Şeker, şeker kamışının donmuş özü. Divân şiiirinde bir yiyecek maddesi olarak pek rağbet edilen bir nesne ise de asıl kullanımı sevgilinin dudağı yerine olanıdır. Sevgilinin dudağı tatlı sözler söylemesi, emilmesi, tadı, güzelliği vs. yönlerden şekeri andırır (1995: 311). Şiirlerini şeker vb. tatlı unsurlara benzeten şairler, çoğunlukla onların tatlı ve şiiirin olma özelliklerine işaret ederler. Onlar, şiiirlerinin şeker gibi olmasının nedenini de çoğu zaman sevgili olarak açıklarlar (Bayram, 2004: 39).

Rahmî'nin şeker gibi şiiirlerini hangi şair okusa ister istemez ona meyleder; zira bal arısının özelliği şekerin üstüne üşüşmektir. Şair, bu yaklaşımıyla şiiirlerindeki tatlılığın güçlü bir cazibe oluşturduğunu, onu okuyan herkesin ilgi göstermekten başka yapacak bir şeyinin olmadığını vurgular:

"Kand-i nazmum ki göre mâyl olurlar şu'arâ

Şeker üstine üşer nite ki zembûr-ı 'asel"

(K. 4/33)

Aşağıdaki beyitte de şair, benzer bir bağlamda şiiirlerini şekere benzetir. Şiiirden ve sanattan anlayan okuyucular, Rahmî'nin tıpkı sevgilinin dudaklarının vasıflarını taşıyan şiiirlerini gördüklerinde onlara rağbet etmekten kendilerini alamazlar, çünkü şeker kamışına sineklerin üşüşmesi alışık olunan bir durumdur:

"Meyl ider vasf-ı lebûñle görse şî'rüm ehl-i kâl

Rahmiyâ kand-i nebâta nitekim üşer meges"

(G. 98/5)

Bir başka beytinde şiiirini şekere benzeten şair, kendini de şirin sözlü papağan olarak düşünmek suretiyle şiiirlerindeki tatlılık ve lezzete yine dikkat çeker:

*“Olur her ruhları âyîne gûyâ kand-i şî’rûnle
Meger kim Rahmiyâ bir tûti-i şîrîn-sühansın sen”* (G. 145/5)

2.12. Mülk, Mısır (Ülke, Mısır)

Klasik Türk şiirinde şairler, şiiri kimi zaman bir ülkeye benzetirler, bu durumda şairin kendisi de o ülkenin padişahı olur. Padişahın, ülke yönetiminde tek yetkili olması gibi şair de şiir ülkesinde sözün hâkimidir (Öztoprak, 2005: 109). Rahmî, şiir sahasındaki kuvvet ve kudretini göstermek için şiiri “mülk, milket, mısır” ifadeleriyle anlattığı ülkeye benzetecektir. Aşağıdaki beytinde “Ey padişahım, bu Rahmî kuluna şiir ülkesinin sultanı derler.” diyen şair, şiiri ülkeye kendini de bu ülkenin sultanına benzeterek şiirdeki yetkinliğini anlatmak ister:

*“Rahmi-i çâkerüñe pâdişehüm
Hüsrev-i milket-i sühan dirler”* (G. 79/5)

Şiiri ülkeye benzettiği bir başka beytinde yine kendini bu ülkenin padişahı olarak gören Rahmî, ağzından çıkan her sözü diğer şairlerin defter ve divanlarına hemen yazdıklarını ifade ederek bu alanda otorite olduğunu vurgular:

*“Şol emîr-i mülk-i nazmam kim sühanverler benüm
Nâlem eyler Rahmiyâ her defter ü divâna nakş”* (G. 100/5)

O, bir başka beytinde de “Ey Rahmî, bu gazelim Selmân’ın eline geçse, şiir ülkesinin hüsrevi olduğumu ona bildirmiş olur.” diyerek bir şairin şiirine bakmak suretiyle ne derece bir şair olduğunu anlamanın mümkün olduğunu hatırlatır:

*“Hüsrev-i mülk-i sühan olduğumı vire haber
Rahmiyâ bu gazelüm ger ire Selmân eline”* (G. 192/6)

2.13. Oğul

Hadis olup olmadığı hususu tartışmalı olan “Oğul babanın sırrıdır.” sözü, Türk kültüründe yaygın bir inanıştır; çünkü oğul, babanın birçok vasfını taşır. Her anne babanın da en çok istediği şey, herkesin takdirini kazanmış bir oğul yetiştirmektir. Ebeveynler vefat etmiş olsa da iyi yetiştirilmiş bir oğul, onların adını yaşatmaya devam edecektir (Öztoprak, 2005: 111). Rahmî de bir beytinde şiiri, şairlerin oğlu olarak nitelendirir ki bu oğul ölmez ve onların adlarını yaşatır:

*“Ölmez oğludur sühan erbâb-ı nazmuñ Rahmiyâ
Devlet anuñ kim sonunda gevher-i eş'âr kor”* (G. 10/5)

2.14. Risâle (mektup)

Risale, sözlükte “mektup, küçük yazılmış kitap, dergi, mecmua” anlamlarına gelir (Devellioğlu, 1995: 894). Rahmî'nin, sevgilisinin yanaklarının vasıflarını taşıyan her bir şiiri âdetâ renkli bir mektuptur, onları eğer gül duysa kendi yakasını parçalar. Şair, bu teşbihle şiirlerinin renkli, çekici ve güzel olduğuna işaret eder:

*“Gûş itse şî'r-i Rahmî[y]i gül yaka çâk ider
Vasf-ı ruhuñla her sözi rengîn risâledür”* (G. 54/5)

2.15. Rişte/Silk (İp)

Ölçülü, kafiyeli mısra kümelerinden oluşan söz anlamına gelen nazm kelimesinin bir anlamı da “dizmek, ipe inci dizmek” demektir (Pala, 1995: 420). Nazmın bu anlamından dolayı klasik şiirde şairler, şiirlerini sıklıkla ipe benzetirler. Rahmî de bu benzetmeye yer verir. Onun şiirleri, şiir ipleri içerisinde, sevgilinin dudağının vasıflarını andıran kırmızı ip üzerine dizilmiş mücevherlerdir:

“Lebi vasfiyla yârûñ şî'r-i Rahmî silk-i nazm içre

Dizilmiş rişte-i âl üzre gûyâ niçe gevherdür” (G. 39/5)

Şiiri ipe benzettiği bir başka beytinde şair, sevgilinin dişleriyle irtibatlandırmak suretiyle kendi şiirlerini saklı incilerin dizilmiş olduğu bir ipe benzetir:

*“Vasf-ı dendâniyla yâruñ Rahmiyâ eş’ârumuz
Riştüdür gûyâ dizilmiş dürr-i meknûn üstine” (G. 197/5)*

2.16. Sît, tabl (Ses, seda, davul)

Sözlükte “ses, seda, iyi şöhet” anlamlarına gelen sît, Rahmî’nin şiir benzetileni olmuştur. O, bir beytinde şiirinin sesinin öylesine her yanı kapladığını ifade eder ki onun şiir sesinin etkisinden Hüsrev’in şiir davulu ve Hakânî’nin kös denilen büyük davulu çalınmaz olmuştur. Şair, bu sözleriyle şiir sesinin güçlü etkisi sayesinde İran edebiyatının meşhur şairlerinden Emir Hüsrev-i Dihlevî ve Hâkânî-i Şirvânî’nin bile şiir davullarının sesini etkisiz bıraktığını savunur:

*“Hevâ-yı sît-ı nazmum şöyle pür itmışdür âfâkı
Çalınmaz oldı tabl-ı nazm-ı Hüsrev kûs-ı Hâkânî” (K. 1/33)*

2.17. Sûret (Resim)

Rahmî, sadece şiirde değil baba mesleği olan nakkaşlıkta da oldukça maharetlidir. Âşık Çelebi, tezkiresinde onun bu vasfına dikkat çekmek için ünlü nakkaş Manî’nin meşhur eserleri Nigaristan ve Erjeng’in Rahmi’nin şiirleri ve nakışları karşısında sönük kalacağını övgüyle anlatır (Kılıç, 2018: 587-588). Rahmî de yeteneklerinin farkında olan bir şair olarak şiirini bir resim gibi görmüş ve onları sanki Manî’nin çizdiği resimlerle kıyaslamıştır:

*“Mâni-i vaktî durur sûret-i şi’rûñ Rahmî
Âferîn destine gösterdi kalem-kârlığı” (G. 222/8)*

2.18. Yed-i Beyzâ (Beyaz el)

“Yed-i beyzâ (beyaz el), Kur'an'a göre Hz. Mûsâ'nın peygamberliğini kanıtlamak için gösterdiği bir mucizedir. Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Mûsâ ailesiyle birlikte Medyen'den dönüşünde dağda gördüğü ateşe yaklaştığında Allah ona hitap eder ve kendisini elçi olarak seçtiğini bildirir. Ardından elindeki asâyı yere atmasını emreder ve asâ yılanı dönüşür, daha sonra elini koynuna sokmasını, onu çıkardığında kusursuz bembeyaz olacağını haber verir. Böylece büyük mucizelerden bir kısmı gösterilmiş olur” (Harman, 2013: 376-377).

Rahmî, bir beytinde sevgilinin elinin vasıflarını taşıyan beş beyitlik şiirini Hz. Musa'nın “beyaz el” mucizesine benzetir ve bu beyitlerini görülmedik, etkileyici, şaşkınlık verici olarak niteler:

“Nigâruñ pençesi vasfı ile Rahmî bu beş beytün

Yed-i beyzâ-yı Mûsî-veş 'acâyib sihirdür el-hak” (G. 113/5)

3. ŞAIRLE İLGİLİ BENZETMELER

Klasik Türk şiirinde şairler, bir şair olarak becerilerini, yeteneklerini, başka şairlere karşı üstün gördükleri şairlik özelliklerini birçok teşbih unsuru üzerinden anlatmışlardır. Bu benzetmelere bakarak bir şairde bulunması gereken özellikleri de görmek mümkündür; dolayısıyla bu benzetmeleri sadece belirsiz, genel beğeniler, şairane övünme alanları olarak görmek doğru olmaz. Bu ifadelerde şairlerin eğilimleri ve zevkleri de görülür (Tolasa, 1982: 33; Topak, 2020a: 274).

Klasik şiirde şairle ilgili özelliklere divanlarda birçok nazım şeklinde yer verildiği gibi mesnevilerin sebab-i te'lif, bitiş, fahiye gibi bölümlerinde de değinilmiştir. Bu bölümlerde iyi bir şairde olması gereken özellikler, kendini şair zanneden çevre ve tipler gibi şaire ve şairliğe dair birçok husus üzerinde durulur, bir başka

ifadeyle bu bölümlerde “Osmanlı şair tipi”nin özelliklerini görmek mümkündür (Tuğluk, 2009: 621-622).

3.1. Bâğbân (Bahçıvan)

Bâğban, malum olduğu üzere bahçıvan anlamına gelir. Bahçede çiçek, sebze, ağaç gibi bitkileri yetiştirme ve onların bakımıyla ilgilenen bahçıvan, bahçedeki her türlü, düzen ve tertipten de sorumlu olan kişidir (Sevinç, 2017: 389).

Rahmî, klasik şiirimizde birçok hususla aralarında benzerlik ilgisi kurulan bâğbanı, bir manzumesinde şairin teşbihi olarak kullanmıştır. Kanunî’ye arz ettiği kasidesinde şair, genel olarak şiiri gül bahçesine, kendi şiirlerini ise bu bahçenin taptaze güllerine benzetir. Bu bahçenin bahçıvanı olarak onun en çok arzuladığı şey ise derlediği taze şiir güllerini sultanın makamına arz etmektir:

“Ben ol bâğbânem bu bâğ içre dâyim
Sûhan gülşeninden dirüp tâze güller” (K. 2/39)

“Kelâmum şehensâha ‘arz eylemeklik
Cinâna iletmeğ gibidür gül-i ter” (K. 2/40)

3.2. Bebgâ/Tûtî (Papağan)

Farsçası tûtî, Arapçası bebgâ olan papağan, güzel güzel ve tatlı tatlı konuşabilme özelliğine sahip olması nedeniyle insanlar ona hep hoşça gidecek ifadeler öğretmek istemişlerdir. Bu eğitim esnasında papağanın istekliliğini artırmak ve onu bu eğitime teşvik etmek için şeker yedirmek âdet olmuş; bu nedenle de papağanlar hep tatlı dil ve şirin söz ile anılır olmuştur. Bundan dolayı da klasik Türk şiirinde şairler, tatlı dilli, şirin sözlü bir şair olduklarını ifade etmek istedikleri vakit papağanı benzetilen olarak seçmişlerdir (Güler, 2014: 62).

Şairler, kendileriyle ilgili benzetmeleri doğrudan kendileri üzerinden yaptıkları gibi bazen de kalemleri ya da şairlik kabiliyetleri üzerinden de yaparlar. Rahmî de şiir yazdığı kaleminin dilini Hindistan'dan getirtilmiş papağana teşbih eder ve onun, Anadolu'ya inci kıymetinde şiirler saçmasını bu özelliğine bağlar:

*“Nedendür Rahmiyâ Rûm içre bu gevher-feşânlıklar
Zebân-ı hâmenî bir tûti-i Hindûstân sandum”* (G. 129/5)

Bir başka beytinde ise Rahmî, yanakları ayna gibi parlak olan her güzelin, onun şiirlerini okumaya başladıkça güzel güzel konuşmaya başlayacağını belirtir ve bunun böyle olmasını ise tatlı sözlü papağan misali bir şair olmasına bağlar:

*“Olur her ruhları âyîne gûyâ kand-i şî'rûnle
Meger kim Rahmiyâ bir tûti-i şîrîn-sühansın sen”* (G. 145/5)

O, bir başka beytinde “Ey Rahmî, sevgilinin güzel yüzüne bak ve aşk sultanı ol; çünkü senin şairlik kabiliyetinin papağanı berrak bir ayna ister.” diyerek kabiliyetini papağana teşbih eder ve bu kabiliyetin şiir söyleyebilmesi için de yüzü ayna gibi berrak bir sevgilinin olması gerektiğine vurgu yapar:

*“Nazar kıl Rahmiyâ dîdâr-ı yâre hüsrev-i 'ışk ol
Senüñ bebgâ-yı tab'uh çünki mir'ât-ı safâ ister”* (G. 53/6)

Rahmî, aşağıdaki beyitte de şairlik kabiliyeti üzerinden papağan benzetmesine yer verir. Sevgilinin şeker tadındaki dudağıyla ayna gibi olan yanaklarını vasfedebilmek için şirin sözlü papağan gibi olan bir şairlik kabiliyeti lazımdır:

*“Kand-i la'lûnle ruhuñ âyînesin vasf itmege
Tab'-ı Rahmî gibi yokdur tûti-i şîrîn-makâl”* (G. 124/5)

3.3. Bülbül

Klasik Şiirde Şairler, güzel, hoş, beĝenilen sözler söyledikleri için kimi zaman bülbüle teşbih edilmiŐtir. Şairler, kendilerini bülbüle benzettikleri dizelerde diĝer Şairleri geride bırakmak, saf ve akıcı Şiirler söylemek, renkli bir üslupla yazmak, yeni hayallere yer vererek Şiir yazmak, yeni Şiirler yazmak, yakıcı bir dile söylemek vb. daha birçok poetik husus ile baĝlantı kurmuŐlardır (Doĝan, 1996: 64; Topak, 2020a: 433).

Rahmî, aŐaĝıdaki beyitte Şairlik kabiliyeti üzerinden kendini belâgat bahçesinin bülbülü olarak görür ve renkli bir üslupla sevginin dudaklarının vasıflarını anlattıĝını söyler. Bu ifadelerden belâgat sahibi bir Şairin renkli bir üsluba ve ele aldıĝı konuya uygun bir söyleyiŐ sergileme becerisine sahip olmasının gerektiĝi anlaşılmaktadır:

*“Belâgat bg [u] rgı içre tab’-ı bülbül-i Rahmî
Lebn vasf eyleyüp rengîn-edlarla beyân itmiş”* (G. 103/5)

3.4. Emr, Hüsrev (Padişah)

PadiŐahlar buldukları mevki bakımından devletin en üst seviyesinde bulunan, ülkenin en yetkin ve tek sahibi olan kiŐileridir. Şairler de padiŐahların bu önemli görevlerinden ötürü zaman zaman Şiiri ülkeye, kendilerini de bu ülkenin sultanına teşbih ederler. Onlar, bu benzetme aracılıĝıyla Şiir ülkesinin hkimi, bu alanda etkili bir Şair olduklarını belirtmek isterler (ztoprak, 2006: 103-104).

Devrin padiŐahına hitaben sylediĝi bir beytinde Rahmî, kendini padişahın hizmetindeki bir bende olarak nitelerken söz konusu Şiir lkesi olduĝunda o ülkenin padişahı olarak konumlandırır. Şair beyitte kullandıĝı “Hüsrev” ifadesiyle önceki dizelerde de birçok kez adını andıĝı “Emir Hüsrev-i Dihlevî”yi aĝıŐtırır:

“Rahmi-i çâkerûne pâdişehüm

Hüsrev-i milket-i sühan dirler”

(G. 79/5)

Şair, metnini daha önce verdiğimiz beyitlerde de “Ey Rahmî, şiir ülkesinin emîri benim, şiirden anlayan söz erbabı benim inlemelerimi bile defter ve divanlarına yazarlar.” (G.100/5); “Ey Rahmî, bu gazelim eğer Selman’a ulaşırsa, şiir ülkesinin padişahı olduğumu ona haber verir.” (G. 192/6) diyerek şiir ülkesinin sözü etkili bir padişahı, şiir sahasında ne kadar gücü olduğunun yine şiirlerinden anlaşılacağını vurgular.

3.5. Gavvâs, Şinâver (Dalgıç, yüzücü)

Klasik şiirde adı geçen ve şairlerin sıklıkla benzetilen olarak da irtibat kurdukları mesleklerden biri de dalgıçlıktır. Sözlükte “gavvâs, âşnâ, gavta-hâr” kelimeleri, “dalgıç, dalıcı” anlamlarında kullanılmış olup “yüzücü” anlamına gelen “şinâver” ve “yüzgüç” kelimeleri de bazen “dalgıç” anlamında kullanılmıştır. Şairler, dalgıçların inci çıkarmak için denizlerde giriştikleri zorlu uğraşından etkilenmişler ve bu kelime etrafında türlü imajlar oluşturmuşlardır. Onlar, kimi zaman sevgiliyi inciye, aşkı denize; kimi zaman da şiiri denize, kendi şiirlerini inciye kendilerini de dalgıca benzetmek suretiyle amaçlarına ulaşmak için çektikleri sıkıntıları anlatmak istemişlerdir (Açıkgöz, 2017: 919-920).

Rahmî, kendini gavvâs ve şinâver olarak nitelendirdiği poetik benzetmelerinde şiiri de ya denize ya da inciye teşbih etmiştir. Bu şekilde şair, kıymetli şiirler yazma konusunda ne kadar marifetli olduğunu göstermek ister. Metnini daha önce verdiğimiz bir beytinde “Şiir denizinin incilerinin dalgıcı olan, divane Rahmî, onları senin kapına saçmak için geldi.” diyen şair, ustalıkla yazılan kıymetli şiirlerin öncelikle devlet büyüklerine sunulmasına işaret eder (K. 13/26).

Rahmî, bir başka kasidesinde “Şairlik kabiliyetimin dalgıcı, değeri yüksek şiir incilerini senin ayağına saçmaya layık görür.” diyerek sultanlara sunulan şiirlerin onların şanına layık değerde olması gerektiğini tekraren vurgular:

*“Bu dürr-i girân-mâyeyi gavvâs-ı tabî’at
Pâyüñe nisâr eyler ise lâyük u a’lâ”* (K. 13/28)

Şiir denizinde inci kıymetinde şiir çoktur ancak bu inciler de çeşit çeşittir ve hepsi aynı değerde değildir. Bu denizin dalgıcı olan şairler, avlanmak için denize dalarlar, ne var ki çok azı en değerli olana ulaşır. Bu gerçeği Rahmî, metnini daha önce verdiğimiz bir beytinde “Gerçi dünyada şiir denizine dalan çok dalgıç var ancak dürr-i meknûn denilen saklı inciye hiçbiri erişemedi.” diyerek açıklar ve kendisinin diğer şairlerden farklı ve yetenekli oluşuna dikkat çeker (G. 190/5). Rahmî, Kanunî’nin methi için yazdığı bir başka kasidesinde de yine dalgıç olup mana denizinden övgü şiirlerini kenara çıkardığını söyler:

*“Çıkardı kenâra senâ dürlerinden
Olup bahr-i ma’nîde Rahmî şinâver”* (K. 2/33)

Rahmî, inci kıymetindeki şiirlerini devlet büyüklerine sunmaktan yana tavır takınmış olsa da onlardan yeterli ilgiyi göremediği durumlarda “Ey Rahmî, şiir incilerinin kıymeti/kıymetini bilen kalmadı, onları çıkarmak için irfan denizinde dalgıç olma.” diyerek şiir yazma hevesinin kırıldığını anlatır (G. 155/6). Şair, bu tutumuyla “marifet iltifata tabiidir” sözünü de güzel bir şekilde örnekendirir.

3.6. Mani

Mani, M.216 yılında Güney Mezopotamya’da doğmuş ve Sasaniler döneminde yaşamış meşhur bir ressamdır. Çin’de resmi ve nakkaşlığı öğrenmiş ve bu alanda unutulmaz bir yer edinmiştir. Resimleriyle süslediği kitabını göstermek suretiyle peygamberlik iddiasında bulunmuştur. Onun öğretileri başta İran olmak üzere

birçok yere yayılmıştır. Daha sonra düşünceleri ve söylemleri sakıncalı bulunan Mani, yakalanıp zindana atılmış ve 276'da öldürülmüştür. İnancı doğrultusunda çok eser yazan Mani'nin eserleri arasında en fazla bilineni ve meşhur olanı ilginç resimlerle süslediği Erjeng ve Nigaristan adlı kitaplarıdır (Gündüz, 2003: 575; Yaylalı, 2018: 169).

Rahmî, bir beytinde kendini yaşadığı zamanın Mani'si olarak görür. Şiirlerini onun resimlerine benzeten şair, bu eserleri sayesinde kalem ustalığının nasıl olması gerektiğini herkese göstermiştir:

*“Mâni-i vaktî durur sûret-i şî'rüh Rahmî
Âferîn destine gösterdi kalem-kârlığı”* (G. 222/8)

3.7. Sihir-âferîn (Sihirbaz)

Şairlerin poetik benzetmeleri arasında en çok kullandıkları unsurlar arasında sihir ve sihirbaz unsurları da yer alır. Bunda, sihrin gücüne ve etkisine inanmakla birlikte eski Türk kültüründe şairlerin şiirle uğraşmanın yanında büyü ile de ilgilendikleri inancı etkili olmuştur. Sihrin, izleyici üzerinde bıraktığı şaşkınlık ve hayranlık sebebiyle şairler şiirlerini sihre, kendilerini de bir sihirbaza teşbih ederler (Öztoprak, 2006: 111; Erkal, 2009: 153).

Rahmî, kalemi üzerinden kendini sihirbaza benzeter, şiirden ve sözden anlayan her kim onun şiirlerini görse/okusa âdeta dili tutulur, konuşamaz olur. Şair, dilleri bağlayan şiirler yazabildiği için haklı bir gurur içindedir ve kendi gibi bir şairin daha bulunmadığını belirtir:

*“Her sühanver lâl olur görse kelâmuh Rahmiyâ
Var mı bir sihr-âferîn hâmenğ gibi câdû dahı”* (G. 217/5)

3.8. Şahbâz (Doğan)

Klasik Türk şiirinde şairler, yırtıcı kuşlardan doğan ile kendileri arasında benzetme ilgisi kurarlar. En bilinen yırtıcı kuşlardan olan doğana, Arapçada sakr, Farsçada bâz denilir (Ceylan, 2007: 85). Rahmî'nin doğana benzeyen şairlik kabiliyeti öylesine maharetlidir ki şiir bahçesinde mânâ kuşlarını avlamak onun için zor değildir. Şair, bu benzetmeyle mânâ oluşturmada zorlanmadığını ve bu konuda kendiyile yarışacak bir başka şairin bulunmadığını övgüyle anlatır:

“Kılmaga murg-ı ma’ânî[y]i bu gülşende şikâr

Tab’-ı Rahmî gibi sen sanma ki şeh-bâz gele” (G. 176/5)

4. BAZI POETİK UNSURLARLA İLGİLİ BENZETMELER

4.1. Mânâ ile İlgili Benzetmeler

Mânâ, sözlükte “denilmek istenen, kastedilen şey” vb. anlamlara gelmektedir. Bir başka ifadeyle mânâ, lafızların tasvir ettiği, yöneldiği veya lafızlarla anlatılmak istenen, onlar aracılığıyla anlaşılan şeydir. Şiirde anlamın derinliklerine inme konusunda gayret ve başarı, şairi nâzımdan ayıran önemli bir ölçüttür; Devletşah Tezkiresi gibi bazı kaynaklarda şairin bu konudaki mahareti iyi şair ile kötü şairi ayırmada da dikkate alınmıştır (Şensoy, 2003: 555; Kılıç, 2011: 26-30). Rahmî, Divan’ında mânâ ile ilgili de birçok teşbihe yer vermiştir.

4.1.1. Bahr (Deniz)

Rahmî, metnini daha önce verdiğimiz bir beytinde “Dalgıç olup mânâ denizinden övgü incilerini kenara çıkardı.” diyerek mânâyı denize benzetmiş ve o denizden inci kıymetinde anlamlar çıkardığını vurgulayarak şiirindeki anlamların kıymetine işaret etmiştir (K. 2/33).

4.1.2. Câm (Kadeh)

Sözlükte sırça, kadeh anlamlarına gelen câm'ı şiirindeki anlamın benzetilene olarak kullanan Rahmî, şiirindeki özgün üslubu Hüsrev-i Dihlevî'nin görmesi hâlinde "Şiir meclisinde anlam kadehini Rahmî içmiştir." diyeceğinden emindir:

*"Bu tarz-ı hâsı görse Rahmiyâ el-hak diye Hüsrev
Ma'ânî câmını bezm-i sühanda nûş idendür bu"* (G. 169/7)

4.1.3. Gül

Rahmî, istiareli bir şekilde güzel bir fidana benzettiği şiirini, güle benzettiği mânâlarla süslediğini söyler. Onun şiir dünyası ise âdeta ikinci cennettir, bu sebeple her vakit bahardır ve oraya sonbahar erişmez:

*"Ma'ânî güllerinden bagladum bir nahl-i ra'nâyı
Hazân irmez bahârına nitekim cennet-i sâñ"* (K. 1/34)

Şair, bir başka beyitte yine şiirindeki mânâyı güle benzetir ve şiir fidanının bu güllerle bezendiğini belirtir. Elbette bu bahçenin fidanlarına sonbaharın erişmesi mümkün değildir:

*"Ma'ânî güliyle bu bir nahl olupdur
Hazândan berîdür çü şimşâd u 'ar'ar"* (K. 2/42)

4.1.4. Murg (Kuş)

Mânâyı kuşa benzeten Rahmî, onu nasıl elde ettiğini avcılık metaforu üzerinden anlatır. Şairin düşünce gücü bir doğandır ve onunla mânâ kuşlarını avlaması oldukça kolaydır. O, bu şekilde oluşturduğu şiirlerinin dünyanın her yanına yayıldığı ve bunu herkesin bildiği kanaatindedir:

*“Ma’ânî murgını sayd eyledüñ şeh-bâz-ı fikretle
Anuñçün Rahmiyâ şî’rûñ cihân içre müsellemdür” (G. 75/6)*

Metnini daha önce verdiğimiz bir başka beytinde de anlamı kuşa benzeten şair, bu sefer kendi şairlik kabiliyetini doğana benzetir ve şiirin gül bahçesinde kendi gibi mânâ kuşlarını avlama konusunda bir başka maharetli şairin daha gelmeyeceğini ifade eder (G. 176/5).

4.1.5. Mülk (Ülke)

Rahmî, mânâ oluşturma konusundaki kudret ve yetkinliğini vurgulamak için mânâyı ülkeye benzetir ve kendini de bu ülkenin sultanına teşbih eder. Şair, bu konuda geldiği seviye ve olgunluktan o kadar emindir ki Hâkânî-i Şirvânî’nin, onun şiir ülkesinde geldiği durumu görmesi hâlinde bu ülkeyi terk edeceğini düşünür:

*“Ma’ânî milketinüñ hüsreviyem Rahmiyâ şimdi
Kemâlüm görse Hâkânî ider mülk-i sühan terkin” (G. 167/5)*

4.2. Belagat ile İlgili Benzetmeler

Rahmî’nin, Divan’ında yer verdiği poetik terimlerden biri de belâgattir. Şair, bu terimle ilgili de benzetmeler yaparak bu alandaki yetkinlik ve maharetini sergilemek istemiştir. Bilindiği gibi belâgat, sözlükte “kelamın fasih olmak şartıyla hâlin muktezasına uygunluğunu öğreten bir ilim” olarak tanımlanır; başka bir ifadeyle “bir düşüncenin sözlü veya yazılı olarak yerinde ve zamanında, açık bir mânâ ve akıcı bir dille ifade edilmesi” demektir (Bilgegil, 1980: 23; Bulut, 2015: 42).

4.2.1. Bâg u râg (Bağ, bahçe, çimenlik)

Rahmî, bir beytinde belâgati çiçeklerle, çimenlerle bezenmiş bağlık, bahçelik bir alana benzetir. Kendi şairlik kabiliyetini de böyle bir ortamın bülbülü olarak nitelendirir. Bülbül tabiatlı şair, belâgat bahçesinde elbette ki renkli, göz alıcı bir üslupla sevgiliyi ve onun güzellik unsurlarını anlatacaktır:

*“Belâgat bâg [u] râgı içre tab’-ı bülbül-i Rahmî
Lebûñ vasf eyleyüp rengîn-edâlarla beyân itmiş”* (G. 103/5)

Şair, bir başka beytinde “Ey inciler saçan kalem, sen belâgat bahçesi içerisinde kendinden marifet meyveleri biten tazecik bir fidansın.” diyerek belâgati yine bahçeye teşbih eder. Böyle bir ortamda Rahmî kendini de irfan sahibi, inci kıymetinde şiirler söyleyen bir şair olarak tanıtır:

*Belâgat bâg [u] râgı içre ey kill-i güher-efşân
Ma’ârif mîvesi senden biter bir nahl-i tersin sen* (G. 146/7)

4.2.2. Gülsitan (gül bahçesi)

Rahmî, bir kasidesinde de belâgati gül bahçesine, şiirlerini ise bu bahçeden kopartılan yarısı sarı, yarısı kırmızı olan güzel bir güle benzetir. Şair, ancak böyle bir gülü padişaha sunmak için uygun görür. Onun bu yaklaşımına bakarak şiirin ancak belâgat ilkelerine göre yazılması durumunda güzel olacağı anlaşılır:

*“Belâgat gülsitânından kopardum bir gül-i ra’nâ
Fakîrâne tekellûf eyler isem şâha erzânî”* (K. 1/35)

4.2.3. Kışver (ülke)

Rahmî, aşağıdaki beytinde belâgati bir ülkeye benzetir ve bu ülkenin ne şekilde fethedileceğini vurgular. Ona göre, belâgat ülkesi dil kılıcıyla fethedilebilir. Bu

ülkeyi dil kılıcıyla ele geçirdiğini belirten şair, artık fesâhat mülkünün de kendine tahsis edildiğini ifade eder. Belâgatin bir dil meselesi olduğunu bu düşüncesiyle dile getiren şair, fesâhat konusunun belâgatten sonra geldiğini de belirtmiş olur:

*“Belâgat kişverin feth eyledün tîg-i zebânunla
Yüri mülk-i fesâhat Rahmiyâ şaşa müsellemdür”* (G. 51/7)

4.2.4. Tûtî (papağan)

Bir beytinde “Rahmî’ye belâgat papağanı denirse buna şaşırılmamalı, (çünkü) şiir ülkesine şeker çiğneyen şairlik kabiliyeti ile geldik.” diyen şair, belâgati bir papağan olarak düşündüğünde bu papağanın kendi olduğunu söyler. Ona göre, bu seviyeye gelebilmek için tatlı bir şairlik kabiliyetine sahip olmak gerekir:

*“Rahmîye dinürse nola tûtî-i belâgat
Mısr-ı sühana tab’-ı şeker-hâ[y]ile geldük”* (G. 117/6)

4.3. Fikir ile İlgili Benzetme

Klasik şiirde şairlerin, iyi şiir yazmayla ilişkilendirdikleri poetik hususlardan biri de fikirdir. Onlar, güçlü bir düşünce ve hayale sahip olmakla kıymetli şiirler yazmayı, şairin adının yaşamasını, değerli ve güzel mânâlar oluşturmayı, yeni tarzda şiirler yazmayı ilişkilendirmiş; bütün bunların güçlü düşünce ve hayaller sayesinde mümkün olacağını dizelerinde açıklamışlardır. Poetik değerlendirmelerde şiirin ve yeni anlamların, şairin bîkr-i fikrinde şekillendiği ve orada oluştuğu yönünde açıklamalarda bulunulmuştur (Topak, 2020b: 267).

4.3.1. Şehbâz (Doğan)

Rahmî, fikir ve hayal dünyasını alıcı bir kuş olan doğana benzetir. Şiirdeki güzel mânâları kuşa teşbih eden şair, bu kuşları şeh-bâz-ı fikretle avladığını söyleyerek

güzel anlamların şairin düşünce ve hayal dünyasında şekillendiğini söylemek ister. O, bu şekilde yazılan şiirlerin ise dünyada şöhret bulacağı inancındadır:

*“Ma’ânî murgını sayd eyledüñ şeh-bâz-ı fikretle
Anuñçün Rahmiyâ şî’rûñ cihân içre müsellemdür”* (G. 75/6)

4.4. Fesâhat ile İlgili Benzetme

Belâğatin alt dalı olan fesâhat, “Kelimelerin telaffuzunun akıcı olup kulağa hoş gelmesi, mânâsının da açık olmasıdır.” şeklinde açıklanır (Saraç, 2007: 39). Klasik şiirde şairin ilim, belâgat ve fesâhat konusunda yetkin olması beklenir.

4.4.1. Mülk (Ülke)

Metnini daha önce verdiğimiz bir beyitte “Ey Rahmî, dil kılıcınla belâgat ülkesini fethettin, yürü artık fesâhat mülkü sana verilmiştir.” diyen şair, bu düşüncesiyle belâgat ve fesâhatın bir dil meselesi olduğunu, belâgata hakimiyetten sonra fesâhatta yetkinlik kazanılacağını ve kendinin de bu konuda ne kadar yetkin olduğunu açık bir şekilde ifade eder (G. 51/7).

Şair, bir başka beytinde yine benzer bir söyleyişle dil kılıcıyla belâgat ülkesini fethedip fesâhat topraklarının başarılı bir hükümdarı olduğunu vurgular:

*“Belâgat kişverin feth eyledüm tîg-ı zebânumla
Fesâhat mülkinüñ oldum bugün sâhib-kırânı ben”* (G. 8/6)

5. SONUÇ

Bursalı Rahmî'nin, Divanı'nda poetik unsurlar bağlamında yaptığı benzetmelerin tespitine ve bu teşbihlerin şairin poetikasına katkılarına yönelik yapılan bu çalışmada şairin “şiir, şair, mânâ, fikir, belâgat ve fesâhat” unsurlarıyla ilgili teşbihe başvurduğu görülmüştür. Bu unsurlardan şiirle ilgili 18, şairle ilgili 8,

mânâ ile ilgili 5, belâgat ile ilgili 4, fesâhat ve fikirle ilgili ise birer benzetme unsuruna rastlanmıştır. Benzetmeler, büyük çoğunlukla gazellerin mahlas beyitlerinde yer alırken bir kısmı kasidelerin fahriye beyitlerinde yer almıştır. Sadece bir benzetme kıta manzumesinde karşımıza çıkmaktadır.

Rahmî, şiirle ilgili benzetmelerinde benzetilen olarak “akarsu, arsa/meydân, bahâr, bahâristân, bahr, dâne, dürr, gevher, gonca/gül/gülşen, helva, kand, mülk/Mısır, oğul, risâle, rişte/silk, sît/tabl, sûret, yed-i beyzâ” unsurlarını kullanmıştır. Şair, bu benzetilenler aracılığıyla “şiiirin akarsu gibi hoş ve güzel olması, bahar mevsimi gibi her zaman güzel, taze, ilgi çekici olması, şiir denizinden çıkartılan eşsiz inciler kıymetinde olması, mücevher gibi kıymetli olup şöhretinin her yana yayılması, şiir bahçesine tazelik, güzellik ve yenilik katması, tatlı ve hoş olması, çok cezbedici olup görenleri kendine çekmesi, şairin adının unutulmamasını sağlaması, mucizevi bir etki göstermesi” vb. şiirle ilgili birçok hususiyete değinir.

Rahmî, şairle ilgili benzetmelerinde “bâğbân, bebgâ/tûtî, bülbül, emîr/hüsrev, gavvâs/şinâver, Mani, sihr-âferîn, şehbâz” unsurlarını benzetilen olarak kullanmış ve bu unsurlar vesilesiyle “Şiir ülkesinin tek hakimi olmak ve bunu yazdığı şiirlerle ispatlamak, şiir bahçesinde taptaze şiirler yetiştirmek, şairlik kabiliyetini belâgat ve renkli bir üslupla desteklemek, kıymetli şiirler yazma konusunda marifetli olmak, herkesin beğenisini kazanan, ustalık isteyen şiirler yazabilmek, doğuştan gelen bir yetenekle güzel mânâlar oluşturabilmek, olağanüstü bir etki bırakan şiirler yazarak diğer şairleri susturmak” vb. şairlik vasıflarına işaret eder.

Poetik unsurlardan mânâyla ilgili benzetmelerinde benzetilen olarak “bahr, câm, gül, murg, mülk” maddelerine yer veren Rahmî, bu benzetilenler ile “şiiirin mânâ yüklü olması, mânânın inci kıymetinde, güzelliğini her zaman koruyacak nitelik ve güzellikte olması, güzel mânâların doğuştan gelen şairlik yeteneği, düşünce

ve hayal gücü sayesinde oluşturulabileceği” gibi mânânın birçok yönüne temas eder. Şairin üzerinde çokça durduğu bir başka terim olan belâgatla ilgili “bâğ u râğ, gülsitân, kişver, tûtî” unsurlarının benzetilen olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu benzetmeler ile Rahmî belâgatle ilgili olarak “Belâgata hakimiyet dile hakimeyle olur, her türlü şiiresel güzellik belâgat bahçesinde sergilenmelidir, belâgat ilkelerine uygun şiiirler güzel olur, belâgatle söylemek doğuştan gelen şairlik kabiliyeti ile mümkündür” vb. görüşlerini dile getirir. Rahmî, bu terimlere ilave olarak “fıkr”i “şehbâz” unsuruna benzetmek suretiyle “güzel mânâların şairin fikir ve hayal dünyasında şekillendiği”, “fesâhat”ı da “mülk” unsuruna benzeterek fesâhatın bir dil meselesi olduğunu ve ona hâkimiyetin belâgata hakimiyetten geçtiğini vurgulamak ister.

Klasik Türk şiiirinin yüzyıllar düzeyinde poetikasının tespitine yönelik hazırlanan “Çavuş, M. F. (2020). Poetik Açıdan Klasik Türk Şiiirinin Fotoğrafi (15. Yüzyıl). Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları; Erkal, A. (2009). Divan Şiiiri Poetikası (17. Yüzyıl). Ankara: Birleşik Dağıtım Yayınevi; Topak, Z. (2020). 18. Yüzyıl Divan Şiiiri Poetikası. İstanbul: Akademik Kitaplar Yayınevi; Bayram, Y. (1995). 16. Yüzyıl Divan Şiiirinde Poetika. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE; Mutlu, M. (2021). 19. Yüzyıl Divan Şiiiri Poetikası. Basılmamış Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.” gibi çalışmalar, poetik benzetme unsurları bağlamında incelendiğinde, Rahmî'nin Divanı'nda yer verdiği poetik benzetmelerin bir kısmının gelenekte orta ve sık düzeyde kullanılan, bir kısmının oldukça az kullanılan unsurlardan olduğu, bir kısmının da bahsi geçen eserlerde görülmemen, Rahmî'nin yer verdiği unsurlar olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Rahmî'nin, şiiirin benzetileni olarak kullandığı “kand (şeker), mülk/kişver, gevher, dürr, gül, gülşen” vb. unsurları gelenekte de orta-sık kullanılan, “helva, rişte/silk, oğul, yed-i beyza, sît/tabıl” vb. unsurları az kullanılan, “sûret (resim), dâne, risâle” unsurlarını da örneğine bahsi geçen çalışmalarda rastlamadığımız unsurlar grubuna almak mümkündür. Aynı durum

şairle ilgili benzetilenler için de geçerlidir. Rahmî Divanı örneği üzerinden yapılan bu çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlara bakılarak divanlardaki poetik unsurlar kapsamında yapılan benzetmelerin, şairlerin poetikalarına yönelik birçok görüş ve değerlendirmeler içerdiği görülmüştür.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir kişiyle potansiyel çıkar çatışmasına sahip değildir.

Destek/Finansman Bilgileri:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Arslan, Ş. (2006). *Fitrat Kavramı Çerçevesinde Eğitimde İnsanın Ne'liği Sorusu*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Açıkgöz, C. (2017). "Klasik Türk Şiirinde Dalgıç". Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 6/2: 894-924.
- Bayram, Y. (1995). 16. Yüzyıl Divan Şiirinde Poetika. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Bayram, Y. (2004). "16. Yüzyıldaki Bazı Divan Şairlerinin Şiiri Nitelemek Üzere Kullandıkları Sıfatlar". Türkbilig Dergisi, 8: 36-53.

- Bayram, Y. (2007). "Klasik Türk Şiirinde Duyguların Dili: Çiçekler". *Turkish Studies*, 2/4: 209-219.
- Bayram, Y. (2016). "Divan Şairlerinin Şiirle İlgili Benzetme ve İstiâreleri". *Mavi Atlas*, 7: 1-35.
- Bilgegil, K. (1980). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri: 1 Belâgat*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Birici, S. (1996). *Bursalı Rahmî, Şâh U Gedâ (Metin-İnceleme)*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Bulut, A. (2015). *Belâgat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Canım, R. (2018). *Latîfî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ Ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/60327,Latifi-Tezkiretus-Suara-Ve-Tabsiratunnuzamapdf.Pdf?0> [ET: 10.11.2023].
- Çavuş, M. F. (2020). *Poetik Açıdan Klasik Türk Şiirinin Fotoğrafı (15. Yüzyıl)*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Doğan, M. N. (1996). "Fuzulî'nin Poetikası". *İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2: 45-72.
- Erdoğan, M. (2017). *Bursalı Rahmî Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55910,Bursali-Rahmi-Divanipdf.Pdf?0> [Et:20.03.2024].
- Erdoğan, M. (2020). *Rahmî, Bursalı Pîr Mehmed*. <https://teis.yesevi.edu.tr/Madde-Detay/Rahmi-Bursali-Pir-Mehmed> [Et:10.03.2024]
- Erkal, A. (2009). *Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl)*, Ankara: Birleşik Dağıtım Yayınevi.
- Güler, Z. (2014). "Divan Şiirinde Papağan". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/1: 61-71.
- Gündüz, Ş. (2003). "Maniheizm", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.27: 575-577, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Harman, Ö. F. (2013). "Yed-î Beyzâ", TDV İslam Ansiklopedisi, C.43: 376-377, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İpekten, H. vd. (2017). Sehî Beg, Heşt Bihîşt. [Http://Ekitap.Kulturturizm.Gov.Tr/Eklenti/56165,Hest-Bihistpdf.Pdf?0](http://Ekitap.Kulturturizm.Gov.Tr/Eklenti/56165,Hest-Bihistpdf.Pdf?0). [Et:16/11/2023].
- İsen, M. (2017). Gelibolulu Mustafa Âlî, Kühû'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı. [Https://Ekitap.Ktb.Gov.Tr/Eklenti/55739,Kunhul-Ahbarin-Tezkire-Kismpdf.Pdf?0](https://Ekitap.Ktb.Gov.Tr/Eklenti/55739,Kunhul-Ahbarin-Tezkire-Kismpdf.Pdf?0) [Et:15.03.2024]
- Kara, Ç. (2019). "Pekmez, Bal ve Şeker: Helvaya Statü Veren Tatlandırıcılar". SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 47: 74-88.
- Kâşânî, A. (2004). Tasavvuf Sözlüğü. Çev., Ekrem Demirli, İstanbul: İz Yayınları.
- Kaya, B. A. (2012). "Necâtî Bey'in Şiir Anlayışı". Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, 27: 143-218.
- Kılıç, F. (2018). Es-Seyyid Pîr Mehmed Bin Çelebi, Meşâ'irü'ş-Şu'arâ. [Https://Ekitap.Ktb.Gov.Tr/Eklenti/59036,Asik-Celebi-Mesairus-Suarapdf.Pdf?0](https://Ekitap.Ktb.Gov.Tr/Eklenti/59036,Asik-Celebi-Mesairus-Suarapdf.Pdf?0) [Et: 14.10.2023].
- Kutlar, F. S. (2005). Klâsik Dönem Metinlerinde Değerli Taşlar ve Risâle-i Cevâhir-Nâme. Ankara: Öncü Kitap.
- Külekçi, N. (1995). Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mutlu, M. (2021). 19. Yüzyıl Divan Şiiri Poetikası. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Öztoprak, N. (2005). "Rûhî'nin Şiir Anlayışı". Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, 12: 101-136.
- Öztoprak, N. (2006). "Ruhî'nin Şair Anlayışı". Osmanlı Araştırmaları Dergisi, 28: 94-120.
- Pala, İ. (1995). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Saraç, M. A. Y. (2007). Klâsik Edebiyat Bilgisi: Belâgat. İstanbul: 3f Yayınevi.

- Sevinç, F. (2017). Klasik Türk Şiirinde Bahçe ve Unsurlarının Anlamsal İlişkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bitlis.
- Solmaz, S. (2018). Bağdatlı Ahdî, Gülşen-î Şu'arâ. [Http://Ekitap.Kulturturizm.Gov.Tr/Eklenti/56733,Ahdi-Gulsen-i-Suarapdf.Pdf?0](http://Ekitap.Kulturturizm.Gov.Tr/Eklenti/56733,Ahdi-Gulsen-i-Suarapdf.Pdf?0). [Et:12/11/2023].
- Sungurhan, A. (2017). Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'- Şu'arâ. [Http://Ekitap.Kulturturizm.Gov.Tr/Eklenti/55834,Kinalizade-Hasan-Celebipdf.Pdf?0](http://Ekitap.Kulturturizm.Gov.Tr/Eklenti/55834,Kinalizade-Hasan-Celebipdf.Pdf?0). [Et:10/11/2023].
- Tıǧlı, F. (2006). Bursalı Rahmî Çelebi ve Divanı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tolasa, H. (1982). "Divan Şairlerinin Kendi Şiirleri Üzerine Düşünce ve Değerlendirmeleri". Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1: 15-46.
- Topak, Z. (2020a). 18. Yüzyıl Divan Şiiri Poetikası. Ankara: Akademik Kitaplar Yayınları.
- Topak, Z. (2020b). "Poetik Bir Terim Olarak Klasik Türk Şiirinde Düşünce". Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 23: 253-270.
- Tuǧluk, İ. H. (2009). "Mesnevilerde Şairle İlgili Bazı Tespitler". Turkish Studies, 4/7, 619-635.
- Tuǧluk, İ. H. (2016). "Türk Edebiyatında Bahâristân". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26/1: 45-57.
- Yaylalı, Y. (2018). "Klasik Fars Şiirinde Ressam Manî". Sbad Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 13/1: 169-177.
- Yılmaz, G. ve Akman, S. (2019). "Osmanlıdan Günümüze Helvalar ve Helva-i Gazi'nin Gastronomik Değeri". Gastroia: Journal Of Gastronomy And Travel Research, 3/3: 462-469.

- Yılmaz, M. (2008). XVIII. Yüzyıl Klasik Türk Şiiri'nde Değerli Taşlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Yılmaz, O. (2019). Ferheng-i Şu'ûrî. C.1. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Yılmaz, O. (2011). "Klasik Türk Edebiyatı'nda Bir Başka Anlamıyla Bahâr". Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 18: 177-194.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In this study, similes related to poetic elements such as poetry, poet, rhetoric, meaning and idea in Bursalı Rahmî's Divan were identified and the contributions of these similes to the poet's poetics were tried to be shown. With this study, based on the example of Bursalı Rahmî Divan, it is aimed to draw attention to the importance of poetic similes in divans in terms of poet poetics. Rahmî, who used complimentary expressions about his art and poetry, also made important determinations and evaluations about the characteristics of his poetry and poet in his Divan. While he sometimes expressed these thoughts directly, he sometimes preferred to express them through poetic similes. For this reason, it is necessary to see Rahmî's poetic similes, in other words, the poetic similes of classical poets, not only as examples of the art of simile, but also as reflections of their poetic thought worlds.

Method

Rahmî's Divan was first examined thoroughly in the context of poetic similes. The similes determined within the scope of the subject are poetry, poet, rhetoric, meaning, idea, etc. divided into poetic groups. Then, the verses containing poetic similes are briefly explained and their contribution to the title to which they belong is stated.

Findings (Results)

In this study, which was conducted to determine the similes that Bursalı Rahmî made in the context of poetic elements in his Divan and the contributions of these similes to the poet's poetics, it was seen that the poet resorted to similes related to elements such as "poem, poet, meaning, idea, rhetoric". Among these elements, 18 analogy elements related to poetry, 8 elements related to the poet, 5 elements related to meaning, 4 elements related to rhetoric and one element related to idea were found. While similes are mostly included in the pseudonym couplets of ghazals, some of them are included in the fahriye couplets of odes.

Rahmî used the elements of stream, land/square, spring, garden, bahr, grain (seed), pearl, jewel, rose/rose garden, halva, candy, country, son, booklet, rope, sound, picture as analogies in his similes about poetry. Through these analogies, the poet touches upon the following characteristics of poetry: "poetry being pleasant and beautiful like a stream; It is always beautiful, fresh and interesting like the spring season; having the value of unique pearls taken from the sea of poetry; It is precious like a jewel and its fame spreads far and wide; adding freshness, beauty and innovation to the garden of poetry; being sweet and pleasant; It is very attractive and attracts those who see it; ensuring that the poet's name is not forgotten; it has a miraculous effect." .

Rahmî used the elements "gardener, parrot, nightingale, hawk, sultan, diver, Mani, magician" as similes in his similes about the poet. Through these elements, he touches on many poet characteristics: "To be the sole ruler of the country of poetry and to prove this with the poems he writes; growing fresh poems in the poetry garden; supporting poetic talent with an eloquent and colorful style; to be skilled in writing precious poems; To be able to write poems that require mastery and are appreciated by everyone; Being able to create beautiful meanings with an innate talent; to silence other poets by writing poems that have an extraordinary impact."

Rahmî, who includes "sea, glass, rose, bird, country" as similes in his similes about meaning, one of the poetic elements, draws attention to the following characteristics of meaning with these similes: "poetry being loaded with meaning; the meaning has the value of a pearl and has a quality and beauty that will always preserve its beauty; beautiful meanings can be created thanks to innate poetic talent, thought and imagination." . He compared eloquence, which he mentioned a lot in his Divan, to the elements of "garden, rose garden, country, parrot". With these similes, Rahmî made the following determinations regarding eloquence: "Mastery of eloquence is achieved by mastering the language; all poetic beauty should be exhibited in the garden of eloquence;

Poems that comply with the principles of rhetoric are beautiful; singing poetry with eloquence is possible with the innate poetic ability." .

Conclusion and Discussion

The findings and results obtained as a result of the study have shown that the poetic similes in poets' divans provide serious data about poets' understanding of poetry and poets. For this reason, the verses containing poetic similes in divans should not be seen as lines that only reflect literary arts. These verses contain very important consequences for the poet's poetics.